

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНИХ ІНТЕГРОВАНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНІХ КУРСІВ

У статті подані методичні рекомендації щодо розвитку іншомовних інтегрованих умінь студентів під час вивчення освітніх курсів англійською мовою на прикладі інтегрованого курсу “Історія стародавніх цивілізацій”. Автор наводить приклади вправ, спрямованих на розвиток умінь реально-мовленнєвої комунікації.

Ключові слова: інтегровані вміння, реально-мовленнєва комунікація, освітній курс.

На сучасному етапі розвитку нашої країни володіння іноземними мовами, а саме англійською, набуває першорядної значущості. Інтеграція найрозвиненіших країн в єдиний Європейський простір зумовила необхідність вільного спілкування всіх громадян однією, доступною для всіх мовою, а саме англійською.

Шляхи приєднання України до загального Європейського союзу визначають не тільки її економічну, соціальну й культурну політику, але й політику європейського розвитку освіти, головним принципом якої є навчання іноземним мовам [1].

Зміни, які розпочалися й досі тривають в Україні, вимагають підготовки фахівців широкого профілю, які володіють іноземними мовами на певному рівні, що дозволяє їм вільно спілкуватися із закордонними партнерами, вивчати сучасні технології в галузі науки й техніки, які розроблені закордонними вченими. Така необхідність у знанні іноземної мови обумовила актуальність розвитку інтегрованих умінь студентів під час вивчення освітніх курсів іноземною мовою [2; 3].

У сучасній методиці викладання іноземних мов виділяють ефективну інновацію – метод “занурення” в іншомовне середовище (З.М.Корнева, Р.Ю.Мартінова, О.П.Петрашук, О.Б.Тарнопольський, Г.В.Турчинова). Вищезазначені вчені пропонують вивчати іноземну мову не як навчальний предмет, а під час вивчення освітніх курсів чи певних навчальних дисциплін. Вони вважають, що за допомогою розроблених курсів (начальних дисциплін) будуть створені природні умови для розвитку іншомовних реально-мовленнєвих, а саме інтегрованих умінь у немовному середовищі.

Необхідно зазначити, що особливістю навчання іноземної мови за цим методом є взаємопов’язане вивчення іноземної мови і спеціальної дисципліни, а також оволодіння навчальним матеріалом без опори чи з мінімальною опорою на рідну мову учнів.

У процесі вивчення додаткових навчальних дисциплін викладання відбувається лише іноземною мовою, тому метою вивчення таких дисциплін є не вивчення граматичної чи лексичної будови іноземної мови, а предметне спілкування між викладачем і учнем за питаннями конкретної навчальної дисципліни. У такому разі мова є рушійною силою в обговоренні та розв’язанні немовних навчальних проблем, що відповідає вимогам Ради Європи щодо володіння іноземною мовою та сприяє розвитку інтегрованих умінь.

Отже, виходячи з досліджень українських (Кожушко С.П., Мартінової Р.Ю., Тарнопольського О.Б.) та зарубіжних методистів (Genesee F., Met M., Snow M.A.) під **іншомовними інтегрованими вміннями** ми розуміємо здатність студентів за наявності двох видів діяльності: засвоєння змісту курсу, що вивчається, і вдосконалення іншомовних мовленнєвих умінь, створення мовленнєвого витвору засобами мови, що вивчається, який висловлюватиме як сутність проблеми, що вивчається, так і можливість її вирішення [3; 5; 6].

Розглянемо методику розвитку іншомовних інтегрованих умінь студентів на прикладі розробленого нами інтегрованого курсу “Історія стародавніх цивілізацій” [4].

Отже, загальнометодичною метою цього курсу є розвиток умінь за умов реально-мовленнєвої комунікації в умовах неприродного мовного середовища, яким є освітній курс

“Історія стародавніх цивілізацій”; а також розробка системи вправ на оволодіння змістом курсу.

Під час розробки методики розвитку іншомовних інтегрованих умінь студентів у процесі вивчення освітніх курсів ми вбачали наступні завдання:

- доступне для всіх студентів оволодіння змістом курсу;
- надійне і послідовне засвоєння іншомовного і змістового матеріалу;
- орієнтація на індивідуальні особливості кожного, хто навчається;
- вивчення курсу, у кінцевому результаті, сприятиме поширенню словникового запасу студентів та можливості використання іноземної мови як засобу спілкування.

При розробці змісту освітнього курсу ми виходили з мети навчання гуманітарним дисциплінам, а саме:

- виховання духовно розвинутої особистості, формування гуманістичного світогляду, громадянської свідомості; усвідомлене визначення своєї національної, соціальної і конфесійної приналежності;
- розвиток емоційного сприйняття прочитаного матеріалу, образного й аналітичного мислення;
- розвиток усного і писемного мовлення студентів;
- розвиток навичок самостійної роботи з історичними, філософськими джерелами і хронологічними матеріалами.

Ми вважаємо, що у процесі вивчення цього курсу студенти удосконалять іншомовні мовленнєві вміння, що забезпечить взаємозв'язок розвитку пізнавально-інформаційної і мовленнєвої діяльності, всебічний розвиток особистості тих, хто навчається, а також засвоєння ними знань з гуманітарних дисциплін, необхідних для розвитку пізнавальних інтересів і творчих здібностей особистості студентів засобами англійської мови.

Методика розвитку іншомовних інтегрованих умінь студентів у процесі вивчення освітніх курсів англійською мовою полягає у виконанні дотекстових, текстових і післятекстових вправ. Пропонуємо найбільш оптимальний режим виконання кожної вправи у кожному із перерахованих блоків.

I. Перший блок – дотекстові вправи.

Вправа 1. Презентація та семантизація нової лексики, а саме її засвоєння в ізольованому вигляді.

1. Викладач ділить дошку навпіл. У лівій частині дошки він записує слова й вислови, запропоновані у вправі англійською мовою та їх транскрипцію. У правій частині дошки записується переклад кожного слова й вислову рідною мовою.
2. Студенти записують всі нові слова й вислови в словники із транскрипцією й перекладом. Потім вони самостійно читають цей матеріал уголос англійською мовою.
3. Викладач демонструє зразок читання цих слів і висловів англійською мовою, а студенти повторюють уголос їх нормативне читання.
4. Кожен студент голосно читає з дошки запропонований матеріал: а) у парах; б) у режимі “ланцюжків” (з повторенням одного, двох, трьох попередніх слів); в) з початку й з кінця назустріч один одному; г) по черзі слова під парними й непарними номерами або іншим чином.
5. Викладач закриває праву частину дошки. Студенти, дивлячись на варіант, написаний англійською мовою, вимовляють по черзі кожне слово рідною мовою, демонструючи, таким чином, рецептивний рівень знання цього матеріалу.
6. Викладач закриває ліву частину дошки. Студенти, дивлячись на варіант, написаний рідною мовою, вимовляють по черзі кожне слово англійською мовою, демонструючи, таким чином, репродуктивний рівень знання цього матеріалу.

Вправа 2. Активізація нової лексики у передмовленнєвій практиці. Вживання лексики (нова лексика виділяється іншим шрифтом) у реченнях, що побудовані на вивченому граматичному матеріалі.

Вправа складається з абзаців, кожний з яких містить речення хоча б з однією із досліджуваних лексем. Кожен абзац закінчується питанням, що передбачає відповідь з використанням слова, що відпрацьовується в ньому.

Один студент читає речення першого абзацу й відповідає на поставлене запитання. Інший – читає речення другого абзацу й відповідає на запитання. Таким чином, у виконанні цієї вправи беруть участь всі присутні. Здатність кожного студента виконувати таку вправу свідчить про сформованість лінгвістичних умінь уживання матеріалу, що вивчається.

Вправа 3. Активізація лексики в мовленнєвій практиці. Вживання лексики в мовленнєвих ситуаціях.

1. Усі студенти переглядають слова, презентовані на даному уроці.
2. Кожен із них складає розповідь, у якій вживається не менш 50% нових слів.
3. Решта студентів слухає розповідь й відтворює сприйняту на слух інформацію.

II. Другий блок – текстові вправи.

Вправа 1. Активізація нової лексики з опорою на текст, що вивчається.

1. Студенти знаходять у тексті речення з новими словосполученнями й перекладають їх рідною мовою. Вони звертають увагу на вживання нових слів у різноманітних словосполученнях і реченнях, вже вивчених граматичних типів. Речення, у яких наявні зноски, студенти також читають, перекладають їх рідною мовою, звертаючи увагу на їхнє значення.
2. Сам текст заснований на раніше вивченій лексиці, а також на словах, які пропонувалися у попередньому тексті, але використовувалися в новому як у тому вигляді, в якому вивчалися, так і в інших граматичних формах. Таким чином, текст складається з добре знайомого мовного матеріалу і нового, який детально вивчався в дотекстових вправах. Все це дає можливість або пропонувати текст усно – у вигляді лекцій, або читати його самостійно іноземною мовою. Отже, змістовий аспект курсу, що вивчається, з самого початку навчання засвоюється засобами іноземної мови.

III. Третій блок – післятекстові вправи.

Вправа 1. Розвиток умінь розуміти текст, здійснюючи його літературний переклад.

Студенти читають текст і перекладають його рідною мовою.

Вправа 2. Перевірка розуміння прочитаної інформації.

Студенти відповідають на запитання, що деталізують текст, при цьому на загальні питання вони дають повну відповідь, що сприяє переказу тексту з опорою на питання.

Вправа 3. Активізація змістового й лінгвістичного аспектів прочитаного або сприйнятого на слух матеріалу.

1. Студенти закривають праву частину сторінки й читають словосполучення й речення даної частини англійською мовою з регламентацією часу, що сприяє виробленню навички вживання нової лексики й закладає основу для подальшого аналізу прочитаного або почутого.
2. Студенти закривають ліву частину сторінки й перекладають словосполучення й речення тексту іноземною мовою з регламентацією часу, що сприяє формуванню мовних навичок уживання нового матеріалу й розвитку вміння оперувати в мовленні, вивченою мовною інформацією.

Вправа 4. Розширення словникового запасу студентів, їхніх мовленнєвих можливостей і знань у галузі курсу, що вивчається.

Студентам пропонується створити власний текст із обов'язковим введенням нової додаткової лексики з проблеми уроку.

Вправа 5. Закріплення знань з проблеми, що вивчається.

Студентам пропонується переглянути текст і дати відповіді на ключові питання, що спонукають їх не лише до повторення змістової інформації, що вивчається, але й вираженню свого ставлення до неї.

Вправа 6. Обговорення й аналіз проблеми, що вивчається.

Студентам пропонується висловити свою думку у зв'язку з досліджуванним, проаналізувати сутність подій, надати свою оцінку явищам, що відбуваються, і висловити своє відношення до них на основі самостійно підготовленого тексту із включенням додаткової інформації.

Вправа 7. Створення власної мовленнєвої продукції на основі вивчених під час заняття й знайдених самостійних фактів реальної дійсності, що стосується теми, яка вивчається.

Студентам пропонується написати письмову творчу роботу з обов'язковим уведенням нових слів, а, отже, і нової мовленнєвої змістової інформації для її подальшого детального аналізу та інтерпретації разом з викладачем та однокурсниками.

Перевірка виконання цієї вправи здійснюється на початку наступного циклу у вигляді колективних бесід.

Виконання такого завдання припускає використання додаткових лексичних фразеологічних одиниць, стійких словосполучень та інших стилістичних особливостей літературної англійської мови. Під час переказу власних творів, студентам пропонується записати на дошці з перекладом і транскрипцією додатково введenu лінгвістичну інформацію. Це необхідно для того, щоб усім слухачам було зрозуміло, про що йдеться, і вони могли б брати участь в обговоренні.

Отже, зміст освітнього курсу, який вивчається, розширюється, поглиблюється і відтворюється у вигляді нових цікавих фактів, що поширює межі світогляду та лінгвістичні мовленнєві здібності тих, хто навчається.

Таким чином, методика розвитку іншомовних інтегрованих умінь студентів у процесі вивчення освітніх курсів передбачає використання: дотекстових вправ, що забезпечують набуття лінгвістичних знань; текстових вправ, що забезпечують розвиток умінь застосування знань у передмовленнєвій підготовленій мовленнєвій практиці; післятекстових вправ 1-го порядку, які забезпечують застосування знань в умовах реально-мовленнєвої комунікації; післятекстових вправ 2-го порядку, що забезпечують можливість створення нового висловлювання з його подальшим аналізом, інтерпретацією й обговоренням. Ці аспекти потребують подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. редактор укр. видання С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови // Перекл. та адаптація Л.В.Біркун. – Oxford University Press, 1998. – 48 с.
3. Мартинова Р.Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: Монографія. – К.: Вища школа, 2004. – С. 155-156.
4. Мартинова Р.Ю., Добровольська Л.С. Інтегрований курс навчання “Історія стародавніх цивілізацій засобами предмета “іноземна (англійська) мова”. – Частина 1. – Одеса: СВД М.П. Черкасов, 2008. – 106 с.
5. Тарнопольский О.Б., Кожушко С.П. Методика обучения английскому языку для делового общения: Учебное пособие. – К.: Ленвит, 2004. – 192 с.]
6. Snow M.A., Met M., Genesee F. A conceptual framework for the integration of languages and content in second/foreign language instruction // TESOL Quarterly. – 1989. – N. 23. – P. 201-217.

Добровольская Л.С.

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ РАЗВИТИЯ ИНОЯЗЫЧНЫХ ИНТЕГРОВАННЫХ УМЕНИЙ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ КУРСОВ

В статье рассмотрены методические рекомендации развития иноязычных интегрированных умений студентов в процессе изучения интегрированного курса “История древних цивилизаций”. Автор приводит примеры упражнений, направленных на развитие умений реально-речевой коммуникации.

Ключевые слова: интегрированные умения, реально-речевая коммуникация, образовательный курс.

Dobrovolska L.S.

METHODICAL RECOMMENDATIONS OF STUDENTS' FOREIGN INTEGRATIVE SKILLS DEVELOPMENT IN THE PROCESS OF EDUCATIONAL COURSES STUDY

Methodical recommendations concerning developing of students' foreign integrative skills in the process of educational courses study in English on the basis of integrative course “History of ancient civilizations” are given in the article. The author presents examples of the exercises aiming at developing real communicative skills.

Key words: integrative skills, real communication, educational course.

УДК 378

Доленко Л.В.

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЧИТАННЯ ЛІТЕРАТУРИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

У статті розглядається класифікація сталості словесних комплексів на загальнолітературні, загальнонаукові та термінологічні комплекси. Типи організації фразеологізованих сталих словесних комплексів і їх функціонування в наукових і технічних текстах розглядаються як одиниці, зумовлені комунікативною ситуацією та її предметом.

Ключові слова: словесні комплекси, наукові тексти, технічні тексти, комунікативна ситуація.

Під час читання текстів зі спеціальності основною метою є виробити вміння у читця видобувати з тексту інформацію. Оскільки у процесі навчання читання спеціальної літератури одним з основних завдань є навчити осмислення тексту, питання про комунікативно-динамічне читання тексту наукової статті представляється особливо важливим, адже опора на структурну організацію значною мірою інтенсифікує процес сприйняття інформації.

Навчання читання наукової літератури не є самометою і передбачає вихід в інші види мовленнєвої діяльності – письмо, реферування, говоріння. Формування іншомовної і мовленнєвої комунікативної компетенції, збагачення фонетичного, лексичного та граматичного запасу ідіолекту відбувається завдяки читанню текстів зі спеціальності. Однією з провідних цілей у системі вищої професійної освіти є підготовка висококваліфікованих спеціалістів, здатних не лише творчо вирішувати поставлені перед ними завдання, але і компетентно здійснювати професійно орієнтовану комунікацію іноземною мовою із зарубіжними колегами. Необхідно звернути увагу на ті особливості текстів (з правознавства), які можуть представляти певні труднощі для розуміння іномовного повідомлення, тим більше, що будь-яка засвоєна людиною лексична одиниця являє собою елемент цілого комплексу елементів, які знаходяться в збалансованому стані у підмові (криміналістика), тобто конкретній галузі знань (правознавство).

Проблеми перекладу актуальні в теперішній час не лише в теоретичному, власне лінгвістичному, але й у методологічному аспекті. Під час читання спеціальних текстів